

Ar išlaikyme dainuojamąją tradiciją?

Lietuvių etninė kultūra – daugiasluoksnis, įvairialypis gyvavusios dvasinės veiklos klodas. Išlikusi ir pasiekusi mus tautinio paveldo dalis yra įvairi ir įdomi. Tai šimtmečiais kitusios ideologinės nuostatos, meninė raiška, papročiai, tautosaka, folkloras, buitines daiktų puošyba ir pan. Mums, moderniems žmonėms beveik keistas atrodo paliudijimas, jog lietuviai dainuodavo nuo ryto ligi vakaro. Šis visuotinis muzikavimo pobūdis dar taip neseniai buvo gyvas Lietuvos etnografiniuose regionuose.

Be abejo, šiuolaikinis gyvenimas diktuoja kitokį gyvenimo būdą bei pakitusias ir naujas vertybes. Lietuvos mažuose miesteliuose ir kaimuose buvę svarbūs bendruomeniniai santykiai baigia nunykti. Galima tarti, jog darnius, bičiuliškus ryšius palaikyti leido ir gili dainavimo tradicija. Moderniame pasaulyje tarpusavio santykiai tampa dalykiškesni, šaltesni ir emociškai santūresni. Tačiau šiuolaikinį žmogų muzikinis fonas lydi nuolat. Jis tiesiog mus persekioja: eteriu sklindantys garsai mūsų neapleidžia nei parduotuvėse, nei mikroautobusuose, nei bet kurioje kitoje viešojo vietoje, nei grįžus namo. Šitas garsinis fonas greičiau asocijuojasi ne su muzika, o su nuolat mus lydiniu triukšmu, prie kurio taip pripratome, jog jo nebegirdime. Tokio pobūdžio triukšmo poreikis toks stiprus, kad atsidūrę tyloje, jaučiamės nejaukiai ir nesaugiai. Šis triukšmas ypač veikia vaikus, kurių atbukusi klausia nuo nuolat girdimo muzikinio fono reikalauja vis didesnių decibelų, o tiksliau – stipresnių garsinių dirgiklių. Tokiu būdu muzikos funkcija, praradusi taurinančią, ugdančią, pakylėjančią, apvalančią prasmę, įgauna pritrenkiančią, stipriais decibelais fizinį kūną tiesiogiai veikiančią dirgikliu. Ši rimta psichologinė ir net socialinė problema kelia naujus iššūkius, kurie verčia permąstyti muzikos mokytojo darbo pobūdį.

Viena iš jų – sugrąžinti ir sustiprinti gyvą muzikavimą. Aktyvus dalyvavimas muzikiniame vyksme visus priverčia suklusti, nuščiūti, įsiklausyti, derintis, sutarti ir t.t. Dainavimas kartu leidžia ypač subtiliai vienas kitą pajusti. Meninės saviraiškos būdas per paprastą liaudies dainą yra labai stiprus. Tam tikros „įdainuotos“ intonacinės formulės tampa muzikinio žodyno dalimi. Nesudėtingos melodijų intonacijos įsisavinamos kaip pati kalba. O pastaroji nėra sudėtinga. Muzikinis žodynas, pagrįstas kalbinėmis intonacijomis suformavo žemaičių, aukštaičių, dzūkų, suvalkiečių, klaipeidiškių dainų originalią stilišką. Atsigręždami į etninės kultūros siūlomus turtus, atrastume natūralius, prieinamus meniniam vaikų ugdymui tinkamus būdus.

Archainėse kultūrose meninis procesas natūraliai siejosi su visu kompleksu papročių. Kiekviena daina turėjo savo laiką ir vietą, kada ji galėjo būti atliekama. Apeiginis fonas tokią dainą pakilėja virš buitinio muzikavimo. Sinkretizmo principas sutaurina meniniame vyksme dalyvaujančiųjų emocijas ir mintis. Joms visiškai svetimas konkuravimas ar varžytuvės. Tokių meninių atsivėrimų metu svarbiausias yra vienybės jausmas. Gi šiuolaikinis pasaulis beveik iš esmės persunktas varžybų dvasia.

Suprantama, jog nesugrąžinsime buvusios natūralios visuotinės muzikuojančiųjų aplinkos. Sunyko bendruomenės gyvenimą veikiantis savireguliacijos principas, kuris apsprendė garbingus, padorius tarpusavio santykius. Moralinio kodekso taisyklių privalėjo laikytis visi. Aktyvus muzikavimas, ko gero, ypač prisidėjo prie šiltų, betarpiškų tarpusavio santykių. Jis lėmė ypatingą dvasinį visų narių sutarimą ir sugyvenimą.

Dainuojantis žmogus „atsiveria“, tarsi „apsinuogina“, todėl tampa pažeidžiamas. Meniniam procesui tampa svarbūs bendraminčiai ir atitinkama, subtili aplinka. Pastaroji skatina kūrybingumą, gebėjimą įsiklausyti. Pakankamai platus repertuaras skatina išradingumą, naujovių siekimą. Muzikos mokytojo misija yra įrodyti, jog galima muzikuoti savo malonumui ir džiaugsmui, nekeliant tikslo „užkariauti“ pasaulį arba būtinai laimėti kokį nors konkursą. Tuomet vertinga gali tapti eilinė muzikos pamoka. Svarbiausias yra pats muzikavimo procesas. Etninės kultūros medžiaga ypač pasitarnautų ją derinant su kalendorinių švenčių datomis. Jei mokytojas moka įdomiai papasakoti apie kalendorinių švenčių prasmes, toks muzikavimas, atitinkamo repertuaro parinkimas sustiprina atliekamų dainų emocinį toną.

Regioniniai melodikos, atlikimo manieros skirtumai kelia nuostabą ir smalsumą. Kodėl žemaičiai turėjo dainuoti taip galingai, kad kalnai linguotųsi? Kodėl užfiksuotos suvalkiečių dainos yra vėlyvesnės kilmės? Kodėl klaipeidiškių dainos, kelis šimtmečius patyrusios vokiškos kultūros įtakas, išliko tokios originalios ir savitos? Tai įdomūs klausimai, į kuriuos ne visada galima rasti atsakymus. Tačiau surinkti dainų

pavyzdžiai (beveik vienas milijonas), dūlantys įvairiuose archyvuose ir dainynuose, yra didžiulis turtas, kuris turi būti gaivinamas ir atliekamas. Visas šis lobis yra muzikos mokytojų rankose ir širdyse.

Rūta Vildžiūnienė